

номанітно. Так, мають місце прецеденти, щодо скасування слідчими суддями рішення слідчого, погодженого з прокурором, рішення прокурора щодо повідомлення особі про підозру у провадженнях, в яких і відомості до ЄРДР були внесені, і повідомлення про підозру були вручені до 16 березня 2018 року (ухвала слідчого судді Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області від 23 березня 2018 р., якою скасовано повідомлення про підозру від 17.05.2016).

Також слід зазначити, що є певну кількість ухвал скасовано судами апеляційної інстанції за мотивом – неможливість застосування п.10 ч. 1 ст. 303 КК України до проваджень щодо кримінальних правопорушень, відомості про які було внесено до ЄРДР до 16 березня 2018 року. Це ухвали слідчих суддів: Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 11 травня 2018 року (справа № 202/1399/18), якою скасовано повідомлення про підозру від 16 грудня 2014 року та від 17 грудня 2015 року, — скасовані ухвалою Апеляційного суду Дніпропетровської області від 19 липня 2018 року; Харківського районного суду Харківської області від 16 квітня 2018 року (справа № 635/4326/2017), якою скасовано повідомлення про підозру від 23 березня 2018 року у провадженні, внесеному до ЄРДР 25 травня 2016 року, — скасована ухвалою Апеляційного суду Харківської області від 7 травня 2018 року; Тульчинського районного суду Вінницької області від 6 липня 2018 року (справа № 147/1187/17), якою скасовано повідомлення про підозру від 21 листопада 2017 року, — скасована ухвалою Апеляційного суду Вінницької області від 24 липня 2018 р.

Отже, з метою забезпечення балансу сторін обвинувачення і захисту у кримінальному процесі необхідним є роз'яснення механізму реалізації права на оскарження до суду повідомлення про підозру та практичного виконання вимог п.10 ч.1 ст. 303 КПК України в разі задоволення судом скарг сторони захисту щодо повідомлення про підозру у кримінальних провадженнях, відомості щодо кримінальних правопорушень внесених до 15.03.2018.

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 30.09.2016. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Дата оновлення: 05.08.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n384>.

**Гончаренко Геннадій Павлович,
Каліберда Станіслав Іванович** –
викладачі кафедри фізичного виховання

Шалгунова Світлана Аполлінаріївна
доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА ТА ПСИХІЧНИХ ДЕВІАЦІЙ: ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ

Давньогрецькі філософи висловлювали різні думки з приводу причин та умов вчинення злочинів. Так, Платон вважав, що однією із причин вчинення злочинів конкретною особою може бути недостатнє виховання [1, с. 43], оскільки прояви гніву, ревнощів, намагань отримати задоволення в житті будь-яким способом, хибні уявлення про певні явища чи процеси та їх нерозуміння саме і виступають головними причинами вчинення злочинів на індивідуальному рівні конкретної особи.

І вітчизняні дослідники вважають, що за наявності суто індивідуальних причин вчинення злочинів необхідно, перш за все, враховувати принцип індивідуалізації кримінальної відповідальності та справедливості кримінального покарання. Як і Платон, сучасні кримінологи вважають, що кримінальне покарання повинно відповідати характеру та ступеню суспільної небезпечності вчиненого особою діяння, враховувати індивідуальні ознаки особи, яка вчинила злочин, та рушійні сили, що керували нею при вчиненні злочину. Однак Платон вважав, що більше уваги необхідно приділяти не особі, яка вчинила злочин, а законотворчому процесу, при цьому він пояснював, що закон повинен враховувати людську недосконалість, намагання суспільства попередити вчинення злочину і досягти того, що людина повинна ставати кращою в результаті застосування до неї кримінального покарання за вчинене.

Аристотель вважав, що суворість та тяжкість кримінального покарання повинні бути співмірними тому, наскільки були великими та значимими вигода від вчинення злочину для конкретного злочинця та отримане внаслідок цього задоволення. На його думку, оцінка проступків кожної особи та самої особистості, яка винна в їх вчиненні, не повинна бути однобічною. Така оцінка повинна враховувати як індивідуальні (суб'єктивні), так і зовнішні (об'єктивні) фактори, що спонукали особу до вчинення злочину або якогось неблаговидного вчинку. Так і сучасна кримінологічна наука наголошує, що не можна обмежуватися лише оцінкою самої особи, яка вчинила злочин, необхідно обов'язково враховувати і вплив на неї середовища, роль зовнішніх обставин, що вплинули на формування рішучості конкретної особистості вчинити злочин у механізмі протиправної поведінки.

Цицерон джерелом вчинення злочинів вважав нерозумні та жадібні потяги до зовнішніх задовольств, поєднані з необмеженою жагою до їх задоволення [2, с. 65-66]. Також він, як і вітчизняні автори та й кримінологи всього світу, був переконаний у тому, що покарання за злочин повинно мати мету як загальної, так і приватної превенції. Покарання за злочин повинно охороняти суспільство від злочинних проявів, реалізовувати мету забезпечення безпеки суспільства, відповідати ступеню небезпечності вчиненого. При цьому суддя, який приймає рішення щодо конкретної особи, яка вчинила злочин, повинен керуватися лише існуючими законами, не допускати беззаконня, прийняття рішень за власними переконаннями, емоціями, не заснованими на законі.

Однак і у давні часи, і нині у сучасному світі, в українському суспільстві у тому числі, постає проблема покарання за вчинення злочинів осіб, які мають психічні девіації (відхилення). Такі відхилення, як свідчить сучасна наука, можуть мати різні прояви і форми. З одного боку, психічні відхилення в психіці особи, яка вчинила злочин, можуть давати суду підстави визнавати її неосудною, обмежено осудною і осудною повною мірою. Це означає, що особа, яка вчинила злочин, залежно від характеру психічних відхилень може звільнитися від кримінальної відповідальності, оскільки в чинному кримінальному законодавстві закріплено такий термін, як неосудність (ст. 19 ч. 2 КК України), що дозволяє звільнити особу, яка вчинила злочин у такому психічному стані, коли вона не могла усвідомлювати суспільно небезпечний характер своєї протиправної поведінки та керувати своїми діями. Крім того, наявність у кримінальному законі терміна «обмежена осудність» (ст. 20 КК України) також дозволяє звільнити особу від кримінальної відповідальності на певний час, а саме до її одужання, і застосовувати до неї заходи кримінального покарання після лікування.

Такий підхід, з одного боку, є проявом гуманного ставлення до особи, яка становить небезпеку для суспільства, але не усуває таку небезпеку на майбутнє. Чинна практика застосування до психічно хворих осіб за рішенням суду примусових заходів медичного характеру та стан психічної захворюваності українського суспільства в цілому показує, що рівень небезпеки від поведінки осіб, які мають психічні відхилення, не знижується, а навпаки – зростає. Ситуація, що склалася в нашій країні останні декілька років, не являється тим фактором, що сприятиме зниженню динаміки кількості осіб, які мають психічні вади та психічні захворювання. Тривала економічна криза, в якій опинилася Україна після 2013 року, показала, що кількість осіб, не задоволених своїм життям, які мають вкрай низький рівень матеріального забезпечення, зловживають на ґрунті цього алкоголем, наркотиками, постійно збільшується. Щоденні перегляди новин, тижневі підсумки подій свідчать про збереження негативних тенденцій до погіршення стану психічного здоров'я українського населення. Відповідно, це і буде тим рушійним фактором до вчинення злочинів та створення небезпеки для суспільства в цілому та окремих його членів.

Вважаємо, що владні структури та органи охорони здоров'я повинні більш уважно ставитися до проблем пересічного громадянина, доцільним є проаналізувати результати роботи лікарень та відділень, в яких відбувається лікування психічних хворих, та на підставі такого детального аналізу розробити стратегію зниження рівня психічних захворювань населення в цілому та окремих його груп, найбільш підданих таким захворюванням.

1. Даньшин И.Н. Введение в криминологическую науку. Харьков: Право, 1998. 142 с.

2. Шнайдер Г.Й. Криминология / пер. с нем. Ю.О. Неподаев / под общ. ред. и с предисл. Л.О. Иванова. М.: Прогресс-Универс, 1994. 504 с.